

Naturvidenskabens Ripensere

Mennesker har altid undret sig over naturens fænomener

- ☺ Hvorfor tordner det?
- ☺ Hvad er lys?
- ☺ Hvordan måler vi tiden?
- ☺ Hvorfor er der sommer og vinter?

Alt må have en forklaring

Alt det, man ikke kender svaret på, har man fundet - eller opfundet en forklaring på. I vikingernes Asa-tro mente man, at det tordnede, fordi Tor red på himlens skyer, mens han svang sin hammer, så det lynede og buldrede!

Folketro

Det, man ikke kendte svaret på, måtte have med højere magter at gøre. Eller det kunne have med folketro at gøre, det, vi i dag kalder overtro. Overtroen har overlevet, selvom vi i dag kender videnskabelige metoder til at finde svarene på de mange spørgsmål, man kan stille sig.

Kloge koner var hekse

Op til midten af 1500-tallet var overtroen en del af hverdagen for enhver borger byen. Var man syg, kunne man gå til den "kloge kone" eller den "kloge mand" få at få hjælp. Hvis nogen i byen opførte sig "anderledes" eller mærkeligt, troede man, at de var besat af noget ondt eller djævelsk. De anderledes blev udråbt til at være hekse.

Det regnede med blod i Ribes gader

Hvis man så noget underligt, blev det fortolket og forklaret ud fra det, folk nu engang vidste. Der var ingen videnskabsmænd, der satte sig til at forske i den almindelige danskers spørgsmål og undren.

I en gammel almanak (en slags kalenderoptegnelser) fra 1617 fortæller Anders Pedersen Spandet fra Ribe om nogle skrækelige oplevelser i byen:

"... I året 1617 i juli, august og september har det her i byen regnet ned med blod adskillige steder. I bleggården, adskillige steder på leret (jorden), under Magnus Groves porthus og andre steder. Efter 3 måneder faldt der et sælsomt stof ned fra himlen. Det var ligesom blåt. Det faldt mange steder på gaderne, hvert sted så meget som en spandfuld, og nogle steder flere. Og faldt det ned helt almindeligt sammen med regn, fulgte der en slem lugt og stank.

Hvad Gud den almægtige har i sinde med den syndige verden ved at lade sådanne forfærdelige mirakler ske. Det må tiden vise os. Herre, midt i din vrede beder vi dig om at tænke med nåde og barmhjertighed på os"

(Bearbejdet til nudansk fra Ole Degn Livet i Ribe, Universitetsforlaget Aarhus).

Den højeste lærdom var læren om Gud og verden - teologien

Ribes kontakt med den lærde og studerede verden var først og fremmest gennem teologien. Ribe har været et bispesæde, lige fra de allerførste kristne kom til landet, og det har præget byen. Latinskolen lærere var præster, der uddannede dygtige unge mænd, så de også kunne blive præster. Flere studerede på Københavns universitet eller tog til Tyskland til universiteterne i Rostock eller Wittenberg.

Tycho Brahe

Tycho Brahe

Anders Sørensen Vedel fra Ribe var en begavet og lærd ung mand, da han fik en stor opgave. Han skulle være en hushovmester for Tycho Brahe og rejse med ham ud på hans store studierejse i Europa. Begge skulle de egentlig beskæftige sig med teologiske studier, men som bekendt interesserede Tycho Brahe sig mere for astronomien og Anders Sørensen Vedel for historie, så det blev det, de koncentrerede sig om.

Tycho Brahe blev én af Europas førende videnskabsmænd. Han lavede mange vigtige, astronomiske studier og byggede sit Uranienborg på Hven, men flyttede senere til Prag. Her ligger han begravet i dag som en stor astronom. Han og Vedel forblev venner livet igennem, og Brahe har besøgt sin ven i Ribe.

Læs mere om Tycho Brahe her:

<http://tycho.natmus.dk/>

Den første læge

Efter reformationen ville kong Christian 3. overtage til livs. Indtil 1536 havde klostrene taget sig af de fattige og syge, men nu skulle kongen/staten overtage de opgaver. Og det skulle altså ikke være de kloge koner, der skulle være "byens læger". Bartskeereren (barbereren) kunne både årelade og sætte kopper på folk, og det var det nærmeste, man kom på en læge.

Hans Tavsens blev biskop, og kongen tog til Ribe for at aftale, hvordan der kunne ansættes en medicus – en læge, som skulle være en uddannet og lærd mand i byen. Lægen blev ansat under kirken. Det var så at sige Ribes første naturvidenskabelige skikkelse.

På de næste sider kan du læse om tre mænd fra Ribe, som i nyere tid blev kendte for deres arbejde med naturvidenskabelige emner:

- ☺ **Jens Olsen** astromekaniker og urmager, der byggede et verdensur
- ☺ **Niels Ryberg Finsen**, der fik Nobelprisen i medicin for sine opdagelser med lysbehandlinger
- ☺ **Emil Christian Hansen**, gæringsmesteren, der fandt ud af at dyrke rent gær til ølproduktionen på Carlsberg